

MARIA BIEȘU – VOCAȚIE ȘI DESTIN ARTISTIC

Dr. Vasile CHISELIȚĂ,
Institutul Patrimoniului Cultural al A.Ș.M.

Apărută în premieră, în seria omagială *Academica*, sub auspiciul Academiei de Științe a Moldovei, îngrijită de Centrul Studiul Artelor al Institutului Patrimoniului Cultural, monografia colectivă *Maria Bieșu - vocație și destin artistic* constituie un eveniment editorial, cultural și științific de excepție, consacrat celei de-a 75-a aniversări a zilei de naștere a mării artiste, un remarcabil prilej de exegeză, de recitare și de repunere în pagină a impunătorului palmares de realizări profesionale ale protagonistei, ajunsă la onorabila vârstă a împlinirilor.

Personalitate plurivalentă, primadonă a Operei Naționale din Chișinău, soprană de renume mondial, profesor universitar, academician, laureată a prestigioase premii internaționale și distincții guvernamentale, fondatoare și animatoare a unui festival-concurs internațional de canto, titulară a unei cariere lirice internaționale de mare succes, continuatoare și edificatoare a celor mai bune tradiții ale artei vocale academice din Europa și din întreaga lume, actor important al vieții culturale din țară și din străinătate, Maria Bieșu s-a bucurat dintotdeauna de atenția sporită a specialiștilor și de admirația înălțătoare a publicului select. Personalitatea ei de creație a constituit obiectul unor monografii speciale (E. Vdovina: 1977, 1984), volume biografice (Iu. Kirillova: 1985), compartimente din lucrări despre istoria Operei Naționale (A. Dănilă: 2005, 2008), publicații eseistice (R. Iuncu: 2007), culegeri de articole și studii (2000, 2005), broșuri tematice cu ilustrații (1979, 1986), enciclopedii naționale și internaționale, albume de artă, numeroase articole de presă etc.

Proaspătul volum academic (coordonat de V. Galaicu) vine însă cu o serie de noi sinteze la temă, cu studii interpretologice, articole și reflecții, menite a conceptualiza, aprofunda și actualiza tabloul magistral de creație al Mariei Bieșu, una dintre figurile proeminente ale artei interpretative de operă și de concert din a doua jumătate a secolului XX și începutul celui de-al XXI-lea, a cărei măiestrie vocală, talent dramatic și har artistic deosebit a influențat sensibil evoluția teatrului muzical, creația componistică și viața culturală pe plan național și internațional. Monografia constituie rodul muncii unui mare colectiv de autori din Republica Moldova (Academia de Științe, Academia de Teatru, Muzică

Maria Bieșu – vocație și destin artistic / Academia de Științe a Moldovei, Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul Studiul Artelor. Chișinău: S.n., 2010 (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”)

și Arte Plastice) și de peste hotare (România și Rusia), care a încercat să valorifice aspectele relevante, unele inedite sau încă slab studiate, privind vocația și destinul artistic particular al distinsei cântărețe lirice de la Chișinău.

Lucrarea se structurează în trei compartimente de bază. Primul articulează un grupaj de studii științifice, schițe, eseuri, interpretări și sinteze. Al doilea vine să nuanțeze portretul de creație al Mariei Bieșu cu o serie de opinii, reflecții, mărturii, interviuri, mai ample sau mai concise, ale unor personalități din domeniul culturii: compozitori, dirijori, critici muzicali și literari, scriitori și publiciști. Al treilea propune cititorului un voluminos set de fotografii și materiale iconografice, precum și o amplă anexă privind sursele bibliografice la temă.

Compartimentul analitic debutează cu studiul *Epoca Mariei Bieșu în evoluția teatrului liric*. Semnat de Prof. Vladimir Axionov, textul exegetic își propune să dezvăluie fenomenul complex și pluridimensional al artei. Făcând o scurtă incursiune în istoria artei lirice universale din ultimele două secole, autorul încearcă să pună în valoare, cât mai plener, rolul Mariei Bieșu în promovarea creației componistice din domeniu, în impulsționarea activității Operei Naționale, dar și în conturarea unei imagini culturale pozitive a țării natale în lume. Discursul analitic vizează deopotrivă structura repertoriului liric, rolurile emblematic, aportul special al protagonistei în valorificarea creațiilor celebre din literatura rusă, occidentală și națională de specialitate. Un loc special se oferă examinării rolului *Cio-Cio-san* (din

opera *Madame Butterfly* de Puccini), el constituind, în opinia autorului, firul roșu al întregii cariere scenice a Mariei Bieșu.

Studiul *Romanța în repertoriul liric al Mariei Bieșu* (autor – subsemnatul, dr.V.Chiseșiță), vine să contureze rolul important al genului cameral și al celui concertistic în evoluția carierei profesionale a mării soprane, acesta fiind un domeniu distinct, un veritabil *alter ego*, deopotrivă prolific și remarcabil, al manifestării sale artistice. Este descrisă o amplă traiectorie de creație, plină de zbulucium, căutări, trăiri și împliniri pe tărâmul artei vocale camerale. Se încearcă dezvăluirea modului în care principiile estetice și particularitățile expresive ale genului de romanță au ghidat flacăra personalității artistice a Mariei Bieșu de-a lungul a peste patru decenii. Studiul propune o etapizare a evoluției artei camerale, conturând astfel panorama de ansamblu a repertoriului. Sunt punctate aspectele ce țin de problematica clasificării repertoriului de romanțe și de lied, o atenție deosebită fiind acordată romanței naționale de tradiție academică și celei de tradiție populară. Este evidențiată capacitatea și iscusința fenomenală

a primadonei de a aborda întregul diapazon stilistic al genului de romanță, varietatea de școli, de curente estetice și de epoci, pe care le valorifică în creația sa. Se examinează contextul specific de creație, factorii ce au contribuit la consolidarea genului de romanță în repertoriul său. O filă aparte este dedicată colaborării Mariei Bieșu cu festivalurile de romanță populară *Crizantema de Aur* din Târgoviște (România) și *Crizantema de Argint* din Chișinău. Spre atenția cititorului este propusă, în premieră, o scurtă analiză interpretativă a zece dintre cele mai populare creații de romanță semnate de Gavriil Musicescu, Sabin Drăgoi, Gheorghe Dima, Eugen Doga, Boris Dubossarchi, Constantin Rusnac, Mircea Oțel, Giulelm Șorban, Ion Duca, unele scrise pe versurile marelui poet național Mihai Eminescu. Autorul anexează studiului și o amplă listă de repertoriu, în care sunt delimitate cinci categorii de bază ale genului de romanță și lied.

Muzicologul Parascovia Rotaru dezvăluie o nouă fațetă, mai puțin cunoscută publicului larg, a personalității mării soprane, cea de interpretă de muzică bisericească. Autoarea abordează problema dintr-o

perspectivă predominant emică, apelând la metoda interviului, ceea ce-i permite să pună în valoare profunzimea concepțiilor și ideilor Mariei Bieșu despre semnificația artei vocale sacre, despre imboldul spiritual, lumea plină de farmec și de lumină a acestui domeniu de creativitate umană. Amplele evocări personale ale artistei pun în relief atașamentul și respectul ei puternic față de valorile spirituale divine, principii morale și atitudini de creație ce veneau în contrast acut cu ideologia oficială ateistă din epoca totalitară comunistă. Cercetătoarea examinează procesul apropierii artistei de muzica bisericească ortodoxă, istoria colaborării sale cu corurile Catedralei *Nașterea Domnului* și a bisericii *Sfântul Ierarh Nicolae* din Chișinău. Sunt dezvăluite momentele importante ale ascensiunii sale profesionale pe tărâmul muzicii sacre, începând cu repertoriul universal de tradiție catolică, marcat de pietatea angelică a celor șaisprezece versiuni componistice cunoscute ale imnului *Ave Maria*, de grandioarea monumentală a lucrărilor vocal-simfonice importante

Maria Bieșu, aplaudată de membrii A.Ș.M. la lansarea cărții sale,
14 septembrie 2010

din domeniu, și continuând cu repertoriul vocal de tradiție ortodoxă, axat pe creațiile emblematice ale maeștrilor naționali (A. Pann, I. Popescu-Pasărea, A. Flechtemacher, G. Musicescu, M. Berezovschi) și ale celor ruși și ucraineni (A. Arhanghelski, D. Bortneanski, S. Smolenski, A. Grecianinov, A. Vedeli, P. Cesnokov). Studiul concluzionează în ideea că puterea fenomenală de tălmăcire a intonației, dublată de o trăire lăuntrică autentică și de angajarea suflotească totală a Mariei Bieșu conferă muzicii sacre un relief și un farmec fără egal, că arta vocală a protagonistei reprezintă, în fapt, o sinteză perfectă a rugăciunii cu interpretarea muzicală.

Elena Nagacevschi propune un voluminos studiu despre evoluțiile concertistice ale Mariei Bieșu cu formațiile corale din Republica Moldova, printre care Corala Academică *Doina* a Filarmonicii Naționale, Corala Radioteleviziunii, corul Operei Naționale ș. a. Materialul de studiu îl constituie unele înregistrări din fondurile Companiei Publice *Teledio-Moldova*, cuprinzând lucrări de operă, cantate, misse de compozitori occidentali și unele creații de autori locali. Autoarea se axează, în mod special, pe analiza interpretativă a trei lucrări de gen: *Missa da Requiem* de G. Verdi, *Stabat Mater* de G. Rossini și *Slăvită fii, Marie* de T. Zgureanu. Făcând o scurtă incursiune în istoria comparativă a creațiilor de gen, cercetătoarea încearcă să evidențieze particularitățile tratării materialului de către Maria Bieșu în contextul colaborării cu diferiți dirijori, în special, cu O. Bălan (România) și A. Samoilă. Un loc aparte i se acordă analizei detaliate a lucrării compozitorului T. Zgureanu, menționată mai sus, lucrare ce a fost înregistrată cu Corala *Moldova* a Companiei Publice *Teledio-Moldova*, sub bagheta autorului, în care Maria Bieșu a excelat prin forța expresivă extraordinară a vocii sale, înscriind o pagină de aur în istoria artei interpretative naționale.

În studiul intitulat sugestiv *Galaxia Maria Bieșu*, muzicologul Elena Vdovina, biografă a mării artiste, prezintă o consistentă sinteză a publicațiilor sale anterioare la temă. Autoarea investighează diversele aspecte ce țin de viața, talentul și destinul artistic al primadonei. Demersul ei încearcă să pătrundă în esența artei lirice a cântăreței, să dezvăluie eleganța și farmecul vocii, măiestria interpretativă și perfecțiunea culturii sale vocale. Sunt invocate opiniile unor mari interpreți și specialiști ai vocalului. Studiul face apel, în principal, la relatările apărute în presa din fostele republici ale URSS și în cea din străinătate, ele vizând calitatea artei lirice și originalitatea jocului actoricesc al cântăreței. Cercetătoarea trece în revistă rolurile providențiale ale interpretei, evidențiind, în mod special, cel al Floriei Tosca (din op. *Tosca* de Puccini), asemuit adesea cu propriul destin al artei, și pe cel al Normei (din op. *Norma*

de Bellini), acesta din urmă simbolizând chipul femeii eroine, luptătoare pentru demnitatea și fericirea umană. Un contur deosebit procură și rolurile Aidei, Cio-Cio-san, Tatiane, Lizei, Adrienne Lecouvreur, dar și cel al Ruxandei din opera națională *Alexandru Lăpușneanu* (de Gh. Mustea), a cărei lansare în premieră i se datorează tocmai Mariei Bieșu. Autoarea remarcă influența substanțială a mării artiste asupra vectorului de evoluție a teatrului liric din Chișinău, precum și rolul hotărâtor în organizarea și desfășurarea edițiilor succesive ale Festivalului Internațional de canto *Invită Maria Bieșu*. Sunt oglindite pe larg și aspectele ce țin de geografia turneelor în străinătate, activitatea concertistică, structura repertoriului liric și cameral, rolul compartimentului de muzică rusă. Este scoasă în evidență colaborarea cu marii maeștri de concert și dirijori ai timpului. Opinia autoarei concurează în ideea că Maria Bieșu reprezintă o veritabilă stea în lumea artei lirice mondiale, ea fiind posesoarea uneia dintre cele mai frumoase voci din istoria artei vocale din a doua jumătate a secolului XX.

Muzicologul Rodica Iuncu propune eseul *Vocă pe care nu o poți compara cu ceva sau Artista completă*, al cărui titlu denotă admirația deosebită a autoarei pentru talentul excepțional al mării soprane. Preluând și dezvoltând ideile publicate anterior, discursul exegetic se bazează pe o scurtă incursiune în istoria devenirii cântăreței de operă, cu evidențierea trăsăturilor principale ale artei sale de *belcanto*, punctarea celor mai importante repere ale destinului său profesional. Sunt reflectate momentele de glorie și de culminație în cariera operistică a Mariei Bieșu, evoluțiile emblematice pe scena teatrului liric din Chișinău și din lume. Un nou contur prinde istoria despre turneele internaționale la Tokyo, cu rolul Cio-Cio-san, cele efectuate la Budapesta, în Australia, la festivalul de la Berlin ș. a., inclusiv procesul colaborărilor fructuoase cu soliștii lirici de talie mondială, în special, cu renumita soprană moscovită Irina Arhipova, dar și cu mării dirijori și maeștri de concert ai timpului. Este examinat modul în care se oglindește personalitatea de creație a Mariei Bieșu în unele producții filmografice și discografice, în special, în filmul muzical despre opera *Tosca* de G. Puccini și în înregistrările discului special cu opera *Norma* de V. Bellini. Autoarea încearcă să reconstituie imaginea plurivalentă a Mariei Bieșu, artistă și cântăreață lirică de excepție, care a stimulat gândirea muzicală și a iluminat calea evoluției teatrului liric din Republica Moldova.

Cercetătorul Aurelian Dănilă își axează studiul său pe problematica ce ține de fenomenul artistic Maria Bieșu. Autorul invocă file importante din istoria ascensiunii profesionale a mării cântărețe lirice începând cu anii de studenție, cu momentele

inițiatice ale perioadei de debut pe scena Teatrului de Operă din Chișinău și continuând cu cele mai relevante realizări în cariera sa de creație de-a lungul a peste patru decenii de activitate. Studiul conturează, într-un limbaj foarte pitoresc și accesibil publicului larg, întreaga galerie a rolurilor principale ale sopranei, lumea plină de inspirație, abnegație și dăruire artistică, universul magnific al interpretărilor de succes din literatura universală și națională din domeniu. Sunt prezentate aspecte ale contextului de creație a rolurilor sale celebre: Floria Tosca, Cio-Cio-san, Norma, Tatiana, Liza, Aida, Leonora, Amelia, Abigaille, Adrienne Lecouvreur, Turandot ș.a. Este evidențiat și aportul primordial al Mariei Bieșu în valorificarea premierei unor opere moldovenești, scrise de autorii locali. O pagină aparte este dedicată realizărilor primadonei în cadrul concursurilor internaționale de canto, în turneele artistice de peste hotare, în procesul de conlucrare artistică cu marile personalități ale culturii muzicale din lume. Sunt evocate momentele cruciale în afirmarea profesională a sopranei: prima invitație la Teatrul *Bolșoi* din Moscova, stagiul de perfecționare la Teatrul *La Scala* din Milano și stagiunea de la *Metropolitan Opera* din New-York.

Schița muzicologului moscovit Vsevolod Timohin, intitulată *Un har vocal și dramatic unic*, prezintă, într-o formă succintă, unele relatări din biografia de creație a Mariei Bieșu. Sunt evidențiate momentele legate de participarea artistei la festivalul tinerilor interpreți de operă (Moscova, 1964), la festivalul din Berlin (1973), în juriul concursului internațional de la Rio de Janeiro (1975), inclusiv aspecte legate de realizarea discului cu opera *Norma* de V. Bellini (1986).

Muzicologul și lexicograful Viorel Cosma din București propune un studiu laconic, dar foarte consistent, cu titlul *O personalitate artistică reprezentativă a Moldovei*. Autorul se referă, în mod special, la spectacolele și recitalurile susținute de Maria Bieșu pe scena teatrelor lirice din România, în orașele Iași, București și Târgoviște. Studiul rezumă ideile și concepțiile cercetătorului, publicate în unele dintre lucrările sale de specialitate, precum lexiconul *Interpreți români* (1996) și *Enciclopedia muzicii românești de la origini până în zilele noastre* (2007). Sunt evidențiate tră-

săturile distinctive ale cântăreței: talentul dramatic, calitățile vocale de excepție și amplitudinea deosebită a palmaresului ei repertorial. O pagină aparte se consacră colaborării cu festivalul de romanță *Crizantema de Aur* din Târgoviște, apreciindu-se, în acest context, rolul important al mării soprane în internaționalizarea acestui for muzical și în valorificarea repertoriului de romanțe populare românești, în special, a celor scrise pe textele lui M. Eminescu.

Pianistul, maestrul de concert și muzicologul Sergo Benghelsdorf prezintă schița eseistică intitulată metaforic *Învăluși de vraja sunetelor*. Autorul tratează pe marginea unor subiecte interesante din biografia de creație a interpretei: debutul cu rolul Floriei Tosca, elementele de succes ale repertoriului, colaborările cu pianistul Evgheni Șenderovici, cu celebrii cântăreți E. Nesterenko, E. Obrazțova, B. Rudenko. Relevant în acest context s-a dovedit a fi și turneul la teatrul dramatic din Odesa. Din perspectiva unui muzician practic, sunt analizate și anumite particularități ale artei vocale a Mariei Bieșu, trăsăturile interpretative ale unor creații importante din repertoriul său.

Sub titlul *Ofrandă muzelor teatrului muzical*, profesorul universitar și muzicologul Galina Cocea-rova propune un studiu special despre semnificația și rolul Festivalului internațional al artiștilor de operă și balet *Invită Maria Bieșu*. Analizând anvergura evenimentului în cauză, în contextul manifestărilor internaționale de acest gen, autoarea relevă aspectele specifice ce țin de estetică și repertoriu, de diversitatea școlilor și stilurilor reprezentate, de măiestria cântăreților, dirijorilor și artiștilor de balet, de dis-

Maria Bieșu acordă interviuri în sediul A.Ș.M., 14 septembrie 2010

tribuțiile și rolurile importante, de tradițiile stabilite de-a lungul edițiilor succesive ale festivalului. Sunt evidențiate operele și baleturile de top, premierele creațiilor de muzică națională, evoluările soliștilor celebri din lume, eforturile și realizările în promovarea marilor talente lirice.

Aportul Mariei Bieșu în desfășurarea Concursului internațional de canto *Cio-Cio-san* este examinat în articolul Victoriei Tcacenco. Autoarea relatează despre fapte mai puțin cunoscute din istoria operei *Madame Butterfly* de Puccini: interpretele celebre ale rolului, contribuția cântăreței nipone Tamaki Miura în promovarea creației, evidențiind aspectele ce țin de succesul răsunător al Mariei Bieșu la prima ediție a acestui prestigios concurs (Tokyo, 1967), în cadrul căruia tânăra artistă s-a învrednicit de Premiul Mare și de Medalia de Aur. Se prezintă o serie de date interesante despre edițiile anterioare, despre participarea Mariei Bieșu în calitate de membră a juriului și despre organizarea și desfășurarea, în premieră, a ediției a noua a concursului mondial *Madame Butterfly* la Chișinău (2007).

Compartimentul al doilea al lucrării debutează cu opiniile, reflecțiile și mărturiile maestrului Eugen Doga, ele fiind evocate în schița intitulată sugestiv *Ea este privighetoarea noastră*. Autorul evidențiază contribuția specială a cântăreței la realizarea celebrei pelicule cinematografice *Maria Mirabela*, rolul esențial al artistei în opera de „cultivare a gliei spirituale a omenirii”. Personalitatea primadonei este comparată cu nume notorii ale artei lirice, precum Maria Cebotari (originară din Chișinău) sau Maria Callas. Chipul ei este asemuit cu imaginea genialei creații muzicale *Ave Maria* de G. Caccini, simbolul purității, elevației și perfecțiunii spirituale. Compozitorul și dirijorul Gheorghe Mustea invocă, la rândul său, contribuția mării soprane la lansarea operei sale *Alexandru Lăpușneanu*, având-o în distribuție cu rolul central al Ruxandei. Este menționată și colaborarea fructuoasă cu Orchestra simfonică a Companiei publice *Teleradio-Moldova*, cu care artista a realizat un bogat repertoriu de cântece, canțonete și române. Maestrul Constantin Rusnac evidențiază diversele aspecte ale colaborării sale de creație cu Maria Bieșu, printre care lansarea cântecului *Patrie, de ziua ta*, a romanțelor *Lacrima*, *Iar când mă vei iubi cu-adevărat* și a imnului *Ave Maria*, aceasta din urmă o primă creație de gen în muzica ortodoxă. Dirijorul și compozitorul Teodor Zgureanu evocă contribuția interpretativă a primadonei în realizarea operei sale *Decebal*, cu rolul central al Reginei, precum și meritul incontestabil în lansarea dedicației speciale *Slăvită fi, Marie*, scrisă de autor pe textul canonic original *Ave Maria*, tradus în limba română. Dirijorii Alexandru Samoilă și Nicolae

Dohotaru evidențiază, la rândul lor, aspecte importante ale colaborării cu marea soprană, apreciindu-i la justa valoare talentul, calitățile vocale, personalitatea artistică și umană de excepție care a exercitat o influență formativă covârșitoare asupra propriului lor destin profesional.

Academicianul și criticul literar Mihai Cimpoi accentuează marea deschidere sufletească și capacitatea extraordinară a Mariei Bieșu de a pătrunde în profunzimea mesajului încifrat în romanțele scrise pe versurile poetului național M. Eminescu. Autorul evocă starea specială de comuniune sublimă cu publicul care a marcat atmosfera concertului aniversar, dedicat celor 150 de ani de la nașterea poetului (2000). Scriitorul Iulian Filip încearcă să schițeze, într-o manieră aforistică, chipul profetic și destinul mesianic al mării artiste. Colegul său de breaslă Serafim Saka, apelând la metoda interviului, purcede la o investigație a dimensiunilor artistice și umanistice ale personalității Mariei Bieșu. În tiparele unui amplu eseu publicistic, autorul evidențiază diversele fațete ale profilului său interior. Mărturiile de confesiune, presărate deopotrivă cu nuanțe lirice și dramatice, dezvăluie biografia de creație, viața, principiile morale și poziția civică a celebrei soprane.

Compartimentul al treilea prezintă cititorului un solid corpus de fotografii, unele inedite, ele reflectând în imagini creația, rolurile de operă, activitatea concertistică și obștească a Mariei Bieșu. Bibliografia anexată (S. Mașacova, V. Ghilaș) include un amplu registru de surse la temă, însumând peste 565 de titluri, ele trimițând la cele mai importante articole, evocări, interviuri, comentarii, apărute în paginile presei locale și a celei din republicile ex-sovietice, precum și la studii, monografii și albume specializate. Sunt indicate și sursele din internet, paginile Web în limba română, engleză și rusă (130 de titluri), internet-magazinele cu muzică și filme înregistrate pe CD și DVD (22 de titluri). Discografia relevă 13 surse audio, creațiile înregistrate pe discurile firmei *Melodia* (Moscova), pe CD-uri și casete. Filmografia (D. Olărescu) inventariază principalele surse audio-vizuale, immortalizate în peliculele documentare și în subiectele pentru jurnalele și almanahurile cinematografice, produse la studioul *Moldova-film*, la Televiziunea Națională și la studioul *Telefilm-Chișinău*. Volumul este dotat și cu un CD/DVD, care include o selecție din cele mai reprezentative creații din repertoriul liric și de concert al Mariei Bieșu.

Prin complexitatea, profunzimea și seriozitatea aspectelor abordate, monografia *Maria Bieșu – vocație și destin artistic* se recomandă a fi o sursă de primă importanță în bibliografia temei, un izvor de documentare și de inspirație pentru specialiști și pentru cercul larg de cititori și admiratori ai artei lirice.